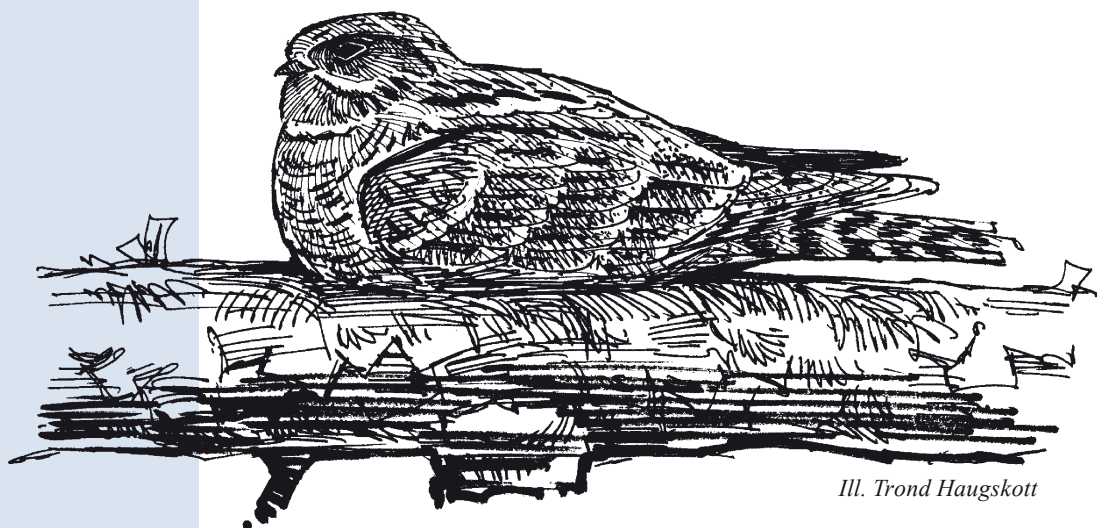

Kartlegging av Nattravn i Oslo og Akershus 2007

April 2008

Kjell Isaksen

Ill. Trond Haugskott

**Norsk Ornitologisk Forening,
avd. Oslo og Akershus**

Postboks 1041 Sentrum
0104 OSLO

leder@nofoa.no
www.nofoa.no

Norsk Ornitologisk Forening

Avdeling Oslo og Akershus

Postboks 1050, 0316 Oslo

Org. nr.: 00975 615 308

Referanse: Isaksen, K. 2008. Kartlegging av nattravn i Oslo og Akershus i 2007. – Rapport, Norsk Ornitologisk Forening, avdeling Oslo og Akershus. 7 s.

Sammendrag

Nattravnen er en fåtallig hekkefugl på Sørøstlandet. Den er knyttet til tørre områder med åpen, skrinn furuskog, gjerne i kupert terreng. Arten har tidligere hatt en markert tilbakegang i store deler av Europa, sannsynligvis også i Norge. Årsakene til tilbakegangen er antatt å være blant annet hogst, utbygging og bruk av sprøytemidler. Nattravn er oppført som *Sårbar* (VU) på den nasjonale rødlista. I Oslo og Akershus ble den for noen få år siden vurdert å være en meget fåtallig hekkefugl, men en økende interesse for arten blant lokale ornitologer har resultert i en rekke nye registreringer de siste årene.

NOF avdeling Oslo og Akershus startet i 2005 mer systematiske registreringer av nattravn i utvalgte områder i Akershus. Prosjektet ble videreført i 2006 og 2007. Foreningen ser det som viktig å få kartlagt artens leveområder, slik at nødvendige hensyn kan bli tatt i skogbruksplanlegging og annen arealforvaltning. Rapporten oppsummerer resultatene fra registreringene i 2007. Arbeidet dette året ble for det meste gjennomført i områder med antatt god forekomst av nattravn. Arten er nattaktiv, og registreringene var rettet mot syngende hanner i juni og begynnelsen av juli.

Totalt ble det registrert nattravn på 36 lokaliteter i egnede hekkeområder i Oslo og Akershus i 2007. Dette er noe lavere enn i 2006. Flere av lokalitetene ligger nær hverandre, og det er noe usikkert hvor mange territorier eller par de registrerte fuglene representerer. Det økte antallet fugler som er registrert de siste årene skyldes nok hovedsakelig den økte registreringsaktiviteten, men det kan også være at arten har økt i antall.

Nattravnene er svært ujevnt fordelt i Oslo og Akershus, og dette har sammenheng med forekomsten av det foretrukne habitatet. De viktigste områdene synes å ligge i Fet, vest i Aurskog-Høland, og nord og øst i Ski kommune. Samtlige registreringer av nattravn er listet i rapporten, og det er gitt en oversikt over ruter/områder som ble undersøkt med hensyn til syngende nattravn i 2007.

INNLEDNING

Nattravnen (*Caprimulgus europaeus*) hekker fåtallig på Sørøstlandet fra Agder nordover til Hedmark og Oppland. Størst tettheter finner man i nedre deler av Telemark og Buskerud, samt i Vestfold og Østfold. Arten er knyttet til tørre områder med åpen, skrinn furuskog, gjerne i kupert terreng (Haftorn 1971, Solheim 1994).

Nattravnen har tidligere hatt en markert tilbakegang i store deler av utbredelsesområdet i Europa (Green 1994). I Norge er kunnskapen om artens bestandsutvikling svært mangelfull, men det er mye som tyder på at arten har gått markert tilbake sammenlignet med situasjonen tidlig på 1900-tallet. Særlig gjelder dette på indre deler av Østlandet, der arten anses som en sjeldenhet (Solheim 1994). I Oslo og Akershus er arten nylig vurdert å være en meget fåtallig hekkefugl. Den var tidligere en vanlig hekkefugl, med forekomst over det meste av fylkene (Dale m.fl. 2001). På den nasjonale rødlista er arten oppført i kategorien *Sårbar* (VU) (Kålås m.fl. 2006).

Årsakene til tilbakegangen er antatt å være blant annet habitatendringer (hogst og utbygging, og overgang fra plukkhogst til flatehogst) og bruk av sprøytemidler (noe som fører til færre store nattaktive insekter, nattravnens hovedføde).

Måltrettet registreringsarbeid i flere fylker rundt Oslofjorden de siste årene har vist at arten er mer tallrik enn man tidligere trodde. Det har vært økende oppmerksomhet om nattravnen og dens forekomst også blant medlemmene i Norsk Ornitologisk Forening (NOF), avdeling Oslo og Akershus. Dette har resultert i at arten er registrert på en rekke nye lokaliteter i Akershus. I 2005 ble det i regi av fylkesavdelingen tatt initiativ til å starte mer systematiske registreringer av nattravn, først og fremst i utvalgte områder øst i Akershus. Resultatene fra den sesongen er oppsummert av Isaksen (2006). Registreringsarbeidet har fortsatt somrene 2006 (Isaksen 2007) og 2007, men i mindre omfang og mindre systematisk enn i 2005. Denne rapporten oppsummerer resultatene fra registreringene i Oslo og Akershus i 2007, og er basert på tidligere årsrapporter.

NOF ser det som viktig å få kartlagt artens leveområder, slik at de biologiske verdiene i områdene blir klarlagt og slik at nødvendige hensyn kan bli tatt i skogbruksplanlegging og annen arealforvaltning.

METODER OG FELTARBEID

Nattravnen er nattaktiv og holder seg gjerne i skogområder der det ferdes lite folk om natta. Det kreves dermed registreringer rettet spesielt mot denne arten for å få god oversikt over forekomsten i et område. Lytting etter hannens sang om natta, gjerne kombinert med avspilling av sangen, er den mest effektive måten å registrere arten på. I blant annet Storbritannia er det utviklet standardiserte registreringsmetoder for å overvåke endringer i hekkebestanden av nattravn (Bibby m.fl. 1992, Gilbert m.fl. 1998).

Registreringsarbeidet i 2007 ble for det meste gjennomført i områder med antatt god forekomst av nattravn. Dette til forskjell fra 2005-sesongen, da en stor del av innsatsen ble lagt til de østligste delene av fylket, der det tidligere var gjort lite registreringsarbeid og der det ble påvist svært få nattravner. Registreringene ble i hovedsak gjennomført i siste halvdel av juni, da nattravnene synger mest aktivt (arten kan også høres fra slutten av mai og videre utover i juli).

Forfatteren benyttet avspilling av lyd under sine registreringer i 2007. Etter noen få minutters lytting ble det på hver lokalitet avspilt nattravnsang for å provosere eventuelle nattravner i området til å gi seg til kjenne. Denne metoden har vist seg å være svært effektiv. Også en

rekke andre observatører, hovedsakelig medlemmer av NOF Oslo og Akershus, har gjort registreringer i ulike deler av fylket i 2007. Disse har stort sett ikke brukt avspilling av lyd som hjelpemiddel.

NOF Oslo og Akershus har et eget Internett-basert rapporteringssystem for fugleregistreringer (www.nofoa.no). Systemet fungerer godt, og en stor andel av de aktive fuglekikkerne i Oslo og Akershus legger ut registreringer på disse sidene. All relevant informasjon derfra er inkludert i denne rapporten. I tidligere år var det en egen Internett-side om «nattsangere», som ble oppdatert fortløpende. Oversikten var trolig en inspirasjonskilde for folk som dro ut for å lytte etter nattravn og andre nattsangere. Den tidligere oversikten gjorde det lettere for aktuelle bidragsytere å få oversikt over hvor mange nattravn som var registrert, og i hvilke områder fuglene var funnet, enn det nåværende systemet gjør. Det er uvisst om overgangen til det nye systemet har ført til endret registreringsinnsats eller rapporteringsrate.

Nattravnens sang kan høres på lang avstand, og det er oftest vanskelig å bedømme både avstand og retning til der fuglen er. En nøyaktig stedfesting kan være tidkrevende, avhengig av hvor langt unna vei fuglen er. Fuglene flytter dessuten en del på seg. Nattemørket er kortvarig på forsommeren, og ved de fleste registreringene har ikke observatørene prioritert å bruke tid på å gjøre en nøyaktig stedfesting.

Vedlegg 1 gir en oversikt over hvilke områder/ruter som ble undersøkt i 2007. Det er gjort registreringer også i andre områder, så lista er på ingen måte komplett. En slik oversikt er verdifull for å kunne målrette undersøkelsene i kommende sesonger. Rutebeskrivelser som dette gjør det dessuten mulig for andre å gjenta undersøkelsene i framtida, for å se om det har skjedd endringer i artens forekomst.

RESULTATER

Totalt ble det registrert nattravn på 36 lokaliteter i Oslo og Akershus i 2007 (Tabell 1). Det aller meste av dette dreier seg om syngende fugler. Flere av lokalitetene ligger nær hverandre, og det er usikkert hvor mange territorier eller par de registrerte fuglene representerer. Det kan være noen få dobbeltregistreringer.

Det registrerte antallet nattravn i 2007 er litt lavere enn i 2006, da det ble satt rekord for Oslo og Akershus (i hvert fall i nyere tid) (Figur 1). Dette har nok sammenheng med at flere kjente områder med god forekomst av arten ikke ble oppsøkt i 2007. Muligens var registreringsinnsatsen i 2007 totalt sett også noe lavere enn i 2006. Økningen i antall registrerte fugler det siste tiåret har nok i hovedsak sammenheng med den økte registreringsaktiviteten, men det kan også være at arten har økt i antall.

Arten er svært ujevnt fordelt i Oslo og Akershus, og dette har sammenheng med forekomsten av det foretrukne habitatet (åsrygger med skrin, åpen furuskog). De viktigste områdene synes å ligge i Fet, vest i Aurskog-Høland, og nord og øst i Ski kommune.

Tabell 1. Registreringer av nattravn i Oslo og Akershus sommeren 2007 (sortert på kommune). De fleste koordinatene er omtrentlige.

	Lokalitet/område	Kommune	Kartblad ¹	Koordinat	Registreringer ²
1	Røysa (Korpefjellet/Korpåsen)	Sørumsund	Fet	PM228516	21.06.: 1 ind. vekkekende og sett (PGY).
2	Breidsjøen (NØ-enden)	Sørumsund	Fet	ca. PM272437	20.06.: 1 ind. syngende (KIS).
3	Monsruddamtj. (1 km Ø for; 150 m nord for Tjuvhølet)	Sørumsund	Fet	PM281498	01.07.: 1 ind. syngende og vekkekende (GSA, PGY, JRP).
4	Stutmåsan (nord for)	Sørumsund	Fet	PM29194319	21.06.: 1 ind. syngende (KIS).
5	Liaåsen	Sørumsund	Fet	ca. PM3045	03.06.: 1 ind. (trolig syngende) (ØHA).
6	Slordammen	Sørumsund	Fet	PM29904059	21.06.: 1 ind. syngende. Fløy rundt observatøren etter avspilling av lyd og begynte så å synge like ved (KIS).
7	Rundtjern (nord for)	Fet	Fet	ca. PM301399	21.06.: 1 ind. syngende. Hørt på langt hold fra hytta ved NV-enden av Slordammen. Unøyaktig posisjon. Satt trolig på kollen nord for Rundtjern, ev. i SV-del av s. Ringkollen (KIS).
8	Breidmosen	Fet	Fet	ca. PM273408	21.06.: 1 ind. syngende. Hørt på ganske langt hold - unøyaktig koordinat. Satt trolig i østkant av myra (KIS).
9	Sjølstjernet	Fet	Fet	ca. PM265428 og PM262423	20.06.: 1 ind. syngende ca. PM265428 (KIS). 02.07.: Ett ind. sang ved ca. PM262423. Litt senere fløy to ind. (et par) rundt observatøren nede ved vegen (150 m mot NV). En annen hann enn den som tidligere er hørt på nordsiden av tjernet? (KIS). - To hanner/par?
10	Tretysjøen	Fet	Fet	ca. PM263438	20.06.: 1 ind. syngende (KIS).
11	Jørgensbråten (sørvest for)	Fet	Fet	ca. PM309367	19.06.: 1 ind. syngende (ca. PM309367). 1 ind. satt i vegen og på strømlledning ved Stigen (PM31533675), ikke hørt syngende. Muligens maken til fuglen som samtidig ble hørt syngende SV for Jørgensbråten (KIS).
12	Midtskog (N for gården)	Fet	Fet	ca. PM308387	09.06.: 1 ind. syngende, oppgitt ved koordinat PM308382 (KAM). 19.06.: 1 ind. sy. (KIS).
13	Midtskog (SSØ for gården)	Fet	Fet	ca. PM304372	19.06.: 1 ind. syngende (KIS).
14	Råsåkhøgda	Fet	Fet	ca. PM2242	17.06.: 1 ind. syngende (EHO, TSÆ).
15	Holtåsen-Sæteråsen-området (inkl. «Håpets dør»)	Fet	Fet	ca. PM2048-2150	26.06.: 3 ind. (2 i flukt, 1 sy.) Søndre Ravnåsen (PM212503) (THØ). 29.06.: 8+ ind. sy., vekkekende samt sett i flukt ved flere anledninger under tur 2-3 km innover marka fra «Håpets dør» (GSA, PGR m.fl.). 02.07.: 1 ind. sy. Holtåsen sør (PM206483) og 2 sy., hørt fra hogstflater Søndre Ravnåsen (ca. PM 213502) og vest for Stordammen (ca. PM210500) (KWA). 07.07.: 1 ind. sy. ved PM213503 (KAM).
16	Tuentangen	Fet	Fet		26.05.: 1 ind. syngende. Ukjent hvor fuglen satt - muligens i Bergeråsen (EHO, KJH, GUL, TSÆ, EGW).
17	Svartjennhøgda	Aurskog-Høland	Fet	ca. PM294358	19.06.: 1 ind. syngende (KIS).
18	Stomperud SØ (Hemnessjøen SØ)	Aurskog-Høland	Rødenes	PM4116	27.05.: 1 ind. syngende (KEI).
19	Langåsen	Ski	Oslo	PM041311	08.07.: 1 ind. syngende og i aktivt fluktspill (PGR). 13.07.: 1 ind. syngende og sett i flukt (PGR).

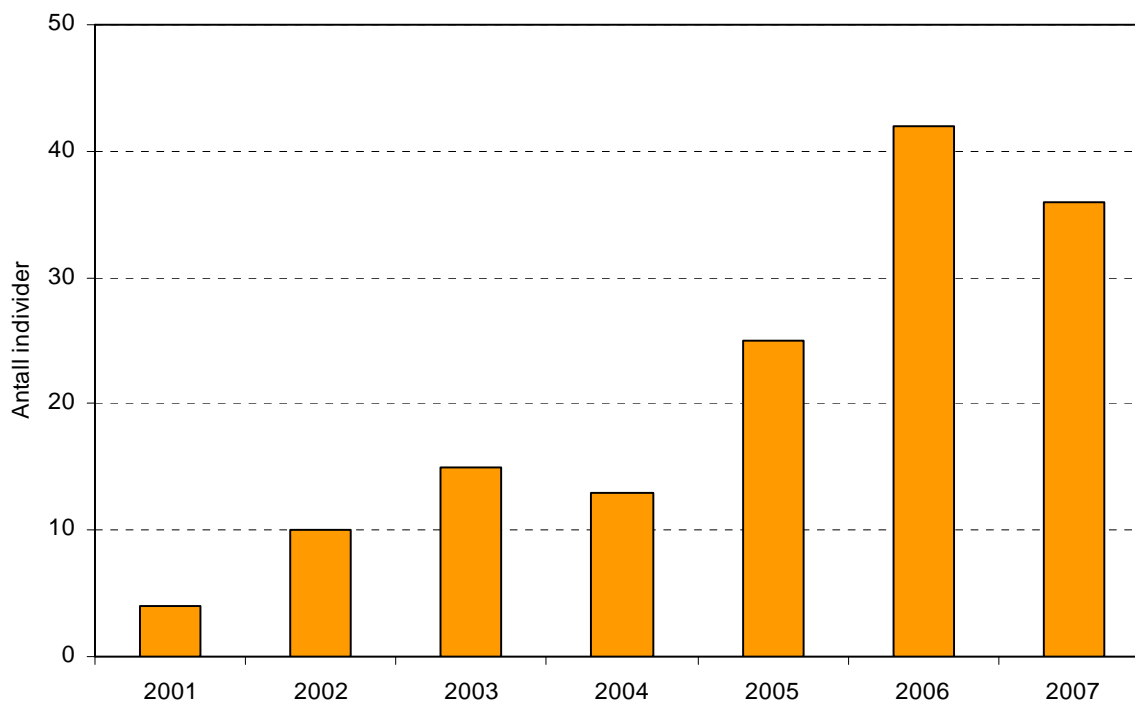
Fortsettelse neste side

	Lokalitet/område	Kommune	Kartblad ¹	Koordinat	Registreringer ²
20	Greverudåsen	Ski	Oslo		06.07.: 1 ind. «kvekkende» (PGR).
21	Hyttåsen sør, Jevikåsen, Klemmaåsen og Sotåsen	Ski	Oslo	ca. PM0928, 0927 og 1027	10.06.: 8 ind. syngende samt froskelyden (spinning på minst 10 forskjellige plasser) (PGR). 12.06.: 2 syngende Jevikåsen (JEA, TAS). 16.06.: 3 syngende Gjevikåsen (KTR, TAS, TOV m.fl.). Trolig fra dette området 09.06.: 1 ind. jaktende ved åpen slette ved Langen (JMR).
22	Orremåsan, Gaupesteinmarka	Ski	Ski	ca. PM1020	12.07.: 2 ind. syngende, kvekkende - også sett i flukt over myra (PGR).

Observatører: EGW - Egil Ween, EHO - Erling Hobøl, GSA - Geir Sverre Andersen, GUL - Gunhild Lurås, JEA - Johannes E. Aanonby, JMR - Jan Magnus Reneflot, JRP - Johnny R. Pedersen, KAM - Karsten Molværsmyr, KEI - Knut Eie, KIS - Kjell Isaksen, KJH - Kjell Hobøl, KTR - Kirsten Trogstad, KWA - Knut Waagan, PGR - Per Grandalen, PGY - Per Gylseth, TAS - Trond Aspelund, THØ - Trond Høvde, TOV - Trond Ove Stakkeland, TSÆ - Thomas Sæther og ØHA - Øyvind Hagen.

¹ Statens kartverks serie Norge 1:50 000 (M711).

² Registreringene er foreløpig ikke behandlet av NOFs Lokale Rapport- og Sjeldenhetskomité (LRSK).

Figur 1. Antall antatt egnede hekkelokaliteter der det ble hørt eller sett nattravn i hekketida i Oslo og Akershus i perioden 2001–2007. Antallet tilsvarer ikke nødvendigvis antall par eller territorier. Merk at registreringsinnsatsen har økt i den samme perioden (se tekst).

TAKK

Prosjektet mottok viltfondsstøtte fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus til arbeidet i 2007. En rekke observatører har ofret nattesøvnen for å registrere nattravn (se Tabell 1 og Vedlegg 1).

REFERANSER

- Bibby, C.J., Burgess, N.D. & Hill, D.A. 1992. *Bird census techniques*. Academic Press, London. 257 s.
- Dale, S., Andersen, G.S., Eie, K., Bergan, M. & Stensland, P. 2001. Guide til fuglelivet i Oslo og Akershus. Norsk Ornitologisk Forening, avdeling Oslo og Akershus. 362 s.
- Gilbert, G., Gibbons, D.W. & Evans, J. 1998. *Bird monitoring methods. A manual of techniques for key UK species*. RSPB, Bedfordshire, UK. 464 s.
- Green, R. 1994. Nightjar *Caprimulgus europaeus*. S. 334–335 i Tucker, G.M. & Heath, M.F. (red.): *Birds in Europe: their conservation status*. (BirdLife Conservation Series No. 3). BirdLife International, Cambridge, UK.
- Haftorn, S. 1971. *Norges fugler*. Universitetsforlaget, Oslo. 862 s.
- Isaksen, K. 2006. Kartlegging av nattravn i Oslo og Akershus i 2005. Rapport, Norsk Ornitologisk Forening, avdeling Oslo og Akershus. 6 s.
- Isaksen, K. 2007. Kartlegging av nattravn i Oslo og Akershus i 2006. Rapport, Norsk Ornitologisk Forening, avdeling Oslo og Akershus. 11 s.
- Kålås, J.A., Viken, Å. og Bakken, T. (red.). 2006. Norsk Rødliste 2006 – 2006 Norwegian Red List. Artsdatabanken, Trondheim. 416 s.
- Solheim, R. 1994. Nattravn *Caprimulgus europaeus*. S. 290–291 i Gjershaug, J.O., Thingstad, P.G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.

VEDLEGG 1.

Oversikt over en del ruter der det ble lyttet etter nattravn i 2007. Lista er ikke komplett. Se Tabell 1 for registrerte nattravner.

Breidsjøen nord (Sørum, ca. 32VPM2643): Syklet inn fra RV170 ved Krokstad gjennom Vanakleiv og Sæterdalen til nordsiden av Breidsjøen. Lyttestopp ved bl.a. 32VPM267432, 267434, 271435, 270440, 269438, 269443, 269446, 267449 og 275457. Lyd avspilt etter noen minutters lytting på hver stopp. Tre syngende nattravner hørt. (19.–20.06.2007, Kjell Isaksen).

Steinsrud–Sjølstjernet (Breidsjøen SV) (Fet, ca. 32VPM2642): Syklet inn skogsbilveg fra Steinsrud (RV169) nord til Sjølstjernet. Lyttestopp ved 32VPM264425, 263425, 261424, 260417, 258413, 257409, 257407 og 258402. Lyd avspilt etter noen minutters lytting på hver stopp. To nattravner registrert (ett par). (01.–02.07.2007, Kjell Isaksen).

Kleivdalen (Fet, ca. 32VPM2837): Lyttet innover langs skogsbilveg fra RV169 ved Sollia inn til enden av vegen i Kleivdalen, på nordsida av Kaståsen. Lyttestopp ved 32VPM269381, 279381, 281376 og 284372. Lyd avspilt etter noen minutters lytting på hver stopp. Ingen nattravner hørt. (01.–02.07.2007, Kjell Isaksen).

Mjøsjøen–vestre Jarsjøen–Slordammen (Sørum og Fet, ca. 32VPM2843): Syklet på skogsbilveg fra Skjatvet i Fet (RV169) nord- og østover til enden av vegen nordøst for vestre Jarsjøen i Sørum. Deretter inn til NV-enden av Slordammen i Sørum. Totalt fire nattravner hørt på turen. Posisjoner for lengre lyttestopp: 32VPM297428, 291430, 286432, 284436, 284435, 282434, 279430, 274428, 276420, 277413, 278408, 280408, 288406, 292407, 299405, 278403. Det ble avspilt lyd ved alle posisjoner etter noen minutters lytting. Fire syngende nattravner hørt. (20.–21.06.2007, Kjell Isaksen).

Delingsdalen (Fet og Aurskog-Høland, ca. 32VPM3036): Lyttet langs skogsbilvegen fra Midtskog og sørover inn til enden inne i Delingsdalen. Lyttestopp ved 32VPM305375, 303370, 304364, 301362, 297361 og 306379. Lyd avspilt etter noen minutters lytting på hver stopp. Totalt tre syngende nattravner hørt (inkludert en langt mot øst, trolig ved Jørgensbråten). (18.–19.06.2007, Kjell Isaksen).

Holtåsen–Sæteråsen-området (Fet, ca. 32VPM2150): Utgangspunktet for NOF Oslo og Akershus sin nattravntur var «Håpets dør» i Fet. Sju håpefulle deltagere ruslet i rolig tempo 2–3 km innover marka som etter hvert går gjennom «klassisk» nattravnterreg. Været var perfekt for nattsangerlytting denne kvelden. Det var stille på vei opp til endeplassen, men det varte ikke lenge før den første nattravnen lot seg høre her oppe. Nå var vi virkelig i nattravnland og deltagerne fikk full uttelling. «Overalt» hørtes spinning og kvekking fra fuglene. På nedturen var vi så heldige å få se nattravn, med sin karakteristiske dansende lydløse flukt, i sitt rette miljø. Minst åtte nattravner syngende, «kvekkende» samt sett i flukt ved flere anledninger. Det er usikkert hvor mange territorier disse fuglene representerte. (29.–30.06.2007; Geir S. Andersen, Per Grandalen m.fl.).

Vestby sentrum (øst for) (Vestby og Ås, ca. 32VPM0308): Kjørte fra Gulli (SØ for Kroer kirke) og sørover til enden av vegen ved Bjørnestad. Deretter stor runde øst for Vestby sentrum og noen få stopp nord for Vestby sentrum. Lyttestopp ved 32VPM047095, PM049081, PM049088, PM047111, PM032094, PM031082, PM015064, PM005063, NM993071, NM994098, NM997101, NM999085, NM999090 og PM003096. Lyd avspilt etter noen minutters lytting på hver stopp. Lett regn på slutten av natta ga reduserte registreringsforhold. Ingen nattravner registrert. (02.–03.07.2007; Kjell Isaksen og Mette Klann).